

Iedereen doet mee

Beleidsplan Sociaal Domein 2018-2021

Inhoud

Inleiding.....	4
Leeswijzer	5
2 Visie.....	8
2.1 Iedereen doet mee	8
2.2 Maatschappelijke doelen	8
2.3 Doelen voor lokaal gezondheidsbeleid	12
3 Programma Samenwerken in het sociaal domein 2.0	15
3.1 Integraliteit.....	15
3.2 Regie	17
3.3 Monitoring en sturing	17
3.4 Verstevenigen netwerken	19
4 Inhoudelijke onderwerpen.....	21
4.1 Eenzaamheid	22
4.2 Statushouders	24
4.3 Armoede/financiën.....	26
4.4 Toegankelijkheid	28
4.5 Langer thuis wonen.....	31
4.6 Verwarde personen/zorgmijders	33
4.7 Multiprobleem gezinnen	35
4.8 Jongerenparticipatie.....	37
5 Ontwikkelingen, risico's en financiën	40
5.1 Ontwikkelingen.....	40
5.1.1 Beschermd wonen en maatschappelijke opvang	40
5.1.2 Verwarde personen.....	40
5.1.3 Beschut werk en arbeidsmatige dagbesteding	40
5.1.4 Afstemming Zorgverzekeringswet en Wet langdurige zorg	40
5.1.5 Omgevingswet	40
5.1.6 Jeugd.....	41
5.1.7 De vier ontwikkelrichtingen uit de startnotitie transformatie 2015	41
5.2 Financiën	41
5.3 Risico's.....	42

5.3.1	Bezuinigen op innovatie	42
5.3.2	Ruimte voor innovatie	43
5.3.3	Rijksbeleid	43
5.3.4	Overheveling maatschappelijke opvang en beschermd wonen	43

Inleiding

Meedoen is gezond, voorkomt dat inwoners eenzaam worden, houdt inwoners fit en geeft betekenis aan het leven. Helaas is het niet voor iedereen vanzelfsprekend om mee te doen.

Dit beleidsplan beschrijft waar de gemeente over vier jaar wil zijn op het gebied van het sociaal domein. Het geeft richting aan de wijze waarop iedereen mee kan doen in Voorschoten en Wassenaar. Met het sociaal domein bedoelen we alles wat valt onder de Jeugdwet, de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo), de Participatiewet en de Wet publieke gezondheid (Wpg). Volgens deze wetten moet iedere gemeente in Nederland beleid maken waarin de doelen en de ambities op deze terreinen zijn opgenomen. Voor het bepalen van de visie en de ambitie is gebruik gemaakt van de doelenboom¹ waarin vijf hoofddoelen zijn benoemd:

1. Inwoners zijn zelfredzaam en kunnen zo lang mogelijk de regie over hun eigen leven houden
2. Inwoners groeien gezond en veilig op en kunnen zich maximaal ontwikkelen
3. Voorschoten en Wassenaar zijn veilig en er is sociale cohesie
4. Er is een duurzaam systeem voor zorg en ondersteuning. De ondersteuning vindt dicht bij huis plaats.
5. Inwoners die hulp nodig hebben krijgen, de juiste ondersteuning op tijd

De doelen en acties in het sociaal domein staan in directe verbinding met beleidsterreinen die niet onder de Jeugdwet, de Wmo, de Wpg en de Participatiewet vallen. Voorbeelden hiervan zijn de nieuw in te voeren Omgevingswet en het beleidsterrein Wonen. Een integrale aanpak is gewenst. Recent verschenen beleidsnota's over de aanpalende beleidsterreinen blijven geldend, maar acties worden zoveel mogelijk in samenhang opgepakt en er wordt afstemming gezocht. Voorbeelden hiervan zijn de Cultuurnota, de Sportnota, de woonvisie en de structuurvisie. Wanneer er in de toekomst (beleids)keuzes worden gemaakt helpen de gestelde doelen voor het sociaal domein bij een integrale aanpak en benadering. Er is in dit beleidsplan opgeschreven hoe Voorschoten en Wassenaar er over vier jaar uit willen zien, en te maken keuzes moeten daar aan bijdragen.

Er gaan veel dingen goed in het sociaal domein. De drie decentralisaties naar de gemeente zijn goed vormgegeven, maar er blijft ruimte voor verbetering. Om te zorgen dat echt iedereen mee kan doen moeten de gemeenten, samen met maatschappelijke partners én de inwoners aan de slag.

---

¹ Vastgesteld in de strategische visie monitoring en verantwoording sociaal domein.

Leeswijzer

De gemeente stelt een beleidsplan vast waarin de visie en doelen voor het sociaal domein zijn opgenomen; het *wat* (hoofdstuk 2). Om deze doelen te bereiken is van belang dat er concrete acties worden geformuleerd over *hoe* we bij het eindplaatje komen. Deze hoe-vraag wordt uitgewerkt in het Programma Samenwerken in het sociaal domein 2.0 (hoofdstuk 3) en voor de inhoudelijke onderwerpen in uitvoeringsplannen (hoofdstuk 4). In hoofdstuk 5 is tenslotte aandacht voor komende ontwikkelingen, financiële implicaties en de risico's. Naast het beleidsplan wordt er gewerkt aan de Monitor Sociaal Domein; een instrument waarmee wordt bekeken of en hoe we op weg zijn in het behalen van de doelen.

De relatie tussen het beleidsplan, de uitvoeringsplannen, het Programma Samenwerken in het sociaal domein 2.0 en de monitor is in onderstaand schema weergegeven. In de toelichting wordt aangegeven wat er in het beleidsplan staat en wat verder wordt uitgewerkt. Tot slot wordt kort uitgelegd hoe het bestuurlijk proces en de beleidscyclus er uitzien.

Het Programma Samenwerken in het sociaal domein 2.0

Er is een aantal onderwerpen, dat extra aandacht vraagt om de gewenste transformatie in het sociaal domein te versnellen. Hierbij valt te denken aan het verbeteren van processen en technieken, zoals monitoring, de financiering en afspraken rondom integraliteit en regie. Ook verandering van houding en gedrag bij professionals is een aandachtspunt. Deze onderwerpen krijgen een plek in het Programma Samenwerken in het sociaal domein 2.0 (het Programma). De aanleiding voor het starten van het Programma is de noodzaak om bepaalde doelen dichterbij te halen die van belang zijn voor de inwoner, de samenwerkende partijen en de gemeente. De verwachting is dat de doelen niet gehaald worden wanneer er niet tijdelijk gerichte aandacht aan besteed wordt. Door resultaten en doelen expliciet te maken in een programma ontstaat de mogelijkheid om extra inzet te plegen door bijvoorbeeld ambtelijke capaciteit. In het Programma ligt de focus op de wijze waarop ondersteuning aan inwoners met een hulpvraag wordt geboden. Het 'Advies doorontwikkeling dienstverleningsmodel en netwerken in het sociaal domein 2016 – 2017' (2015) en de 'Startnotitie Transformatie' (2015) zijn vertrekpunt en richtingaanwijzer voor de ontwikkelingen.

De uitvoeringsplannen

Met maatschappelijke partners is nagedacht over welke onderwerpen de komende jaren extra aandacht nodig hebben. Uit deze inventarisatie kwamen onderwerpen als armoede, eenzaamheid en statushouders naar voren. In uitvoeringsplannen wordt per onderwerp uitgewerkt wat er de komende jaren gedaan moet worden. De uitvoeringsplannen worden opgesteld door werkgroepen. Maatschappelijke partners vormen samen met medewerkers van de werkorganisatie Duivenvoorde en inwoners die willen aansluiten de werkgroepen. Waar mogelijk wordt aangesloten bij bestaande overleggen.

Het beleidsplan bevat de kaders waarbinnen de uitvoeringsplannen uitgewerkt moet worden. Bij elk inhoudelijk onderwerp, wordt expliciet aandacht gevraagd voor vraagstukken die voor alle onderwerpen relevant zijn: mantelzorgers & vrijwilligers, de wijze waarop de wijk kan worden betrokken in de aanpak en de eigen bijdrage.

Er is sinds de decentralisaties al veel opgepakt en uitgewerkt. Dit heeft bijvoorbeeld geresulteerd in een Plan van aanpak statushouders (juni 2017), het Plan van aanpak arbeidsmarktoffensief (juli 2015) en het actieplan jeugdwerkgelegenheid (2016-2018). Uitgangspunt bij de uitwerking van de uitvoeringsplannen is dat vooral wordt voortgebouwd op dat wat er al is. Het doel van de gekozen aanpak met uitvoeringsplannen, is om deze *samen* met maatschappelijke partners en inwoners op te stellen. Om dit tot een succes te maken zijn de doelen zo geformuleerd dat er gezamenlijke acties nodig zijn om ze te bereiken. Dit reikt verder dan het vragen van input; er wordt gewerkt aan gedeelde verantwoordelijkheid en draagvlak. Het doel en hetgeen we willen bereiken per inhoudelijk onderwerp is niet uitputtend, maar toegespitst op de samenwerking en de invloed van anderen.

De Monitor Sociaal Domein

In de monitor sociaal domein wordt vanaf 2018 expliciet aandacht besteed aan de onderwerpen die met de maatschappelijke partners zijn geselecteerd en de onderwerpen die worden uitgewerkt in het Programma. Hierdoor krijgt de gemeenteraad goed zicht op of de doelen worden bereikt en waar bijsturen nodig is. Monitoring en sturing is bovendien één van de onderwerpen in het Programma, omdat er specifieke aandacht en inzet nodig is om voor de toekomst een goede methode en werkwijze in te richten.

Het bestuurlijk proces en de beleidscyclus

De gemeenteraad heeft een kaderstellende en controlerende rol. In relatie tot het op pagina 5 weergegeven schema betekent dit, dat het van belang is dat de visie en de kaders voor het sociaal domein door de raad worden vastgesteld. Dit betreft zowel inhoudelijke als financiële kaders. Een belangrijk kader wordt gevormd door de doelen die in dit beleidsplan zijn opgenomen, en dat het antwoord op de vraag *hoe* die doelen bereikt gaan worden, wordt belegd in het Programma en de uitvoeringsplannen. De gemeenteraad wordt geïnformeerd over de stappen die worden gezet en de resultaten die worden bereikt. Aanvullend hierop wordt in de monitor Sociaal Domein gemeten in hoeverre we op de goede weg zijn in het bereiken van de gestelde doelen. Op basis van de uitkomst wordt, via de begroting, een voorstel gedaan om bij te sturen indien nodig. De begroting is een instrument waarin doelen en financiën aan elkaar gekoppeld worden. Het vaststellen van de begroting is opnieuw een bevoegdheid van de raad.

Bovenstaande kan ook worden weergegeven in de Plan – Do – Check – Act-beleidscyclus:

- Plan: de gemeenteraad bepaalt de visie en de doelen en geeft daarmee de kaders aan.
- Do: in de uitvoeringsplannen en het Programma wordt invulling gegeven aan *hoe* we daar gaan komen. Concrete acties worden uitgevoerd en de gemeenteraad wordt hierover geïnformeerd, tenzij er besluiten nodig zijn; dan worden deze voorgelegd.
- Check: in de monitor Sociaal Domein wordt gemeten hoe ver we zijn in het bereiken van de doelen.
- Act: Op basis van de uitkomsten van de monitor worden voorstellen tot bijsturen gedaan in de begroting. De begroting wordt door de gemeenteraad vastgesteld.

2 Visie

2.1 Iedereen doet mee

Voorschoten en Wassenaar gaan uit van positieve gezondheid²: Inwoners hebben het vermogen om zich aan te passen en eigen regie te voeren op de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven. Voorschoten en Wassenaar zijn dorpen met vitale inwoners die elkaar helpen. Waar nodig wordt ondersteuning door professionals geboden. Inwoners worden begeleid in hun streven een zinvolle bijdrage te leveren aan de samenleving.

In Voorschoten en Wassenaar denken inwoners na over hoe ze hun leven willen inrichten, hoe zij hun talenten kunnen ontwikkelen en hoe zij oud willen worden. Inwoners zijn actief betrokken bij hun directe omgeving en zetten zich in om een rijk verenigingsleven in stand te houden en een goede buur te zijn wanneer anderen even een steuntje in de rug nodig hebben.

Als inwoners er zelf niet uitkomen of zich zorgen maken kunnen zij met al hun vragen of signalen voor zorg en ondersteuning terecht op één plek. De vraag wordt zo snel mogelijk beantwoord door kundig personeel. Signalen worden doorgegeven en er wordt adequaat op gereageerd.

Er wordt in Voorschoten en Wassenaar veel georganiseerd waar mensen naartoe kunnen zonder dat ze daarvoor eerst een beschikking van de gemeente nodig hebben. Wanneer mensen echt niet zonder professionele ondersteuning kunnen, wordt deze efficiënt en effectief ingezet. De gemeente bepaalt de toegang tot deze maatwerkvoorzieningen. Daarbij is het vooral van belang dat de ondersteuning aanvullend is op alles wat iemand zelf kan en inwoners stimuleert om naar vermogen te participeren. Met de ondersteuning wordt aangesloten bij wat mensen motiveert en waar ze blij van worden. Wanneer een gezin ondersteuning krijgt van meerdere organisaties, werken deze goed samen en is er één regisseur.

2.2 Maatschappelijke doelen

De bovenstaande visie is afgeleid uit de vijf hoofddoelen die in 2015 zijn vastgesteld in de 'Strategische visie monitoring en verantwoording sociaal domein'.

Met ingang van 2017 zijn alle gemeenten in Nederland verplicht om door het Rijk vastgestelde beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. De beleidsindicatoren voor het begrotingsprogramma 'Sociaal domein' hebben hieronder

² Definitie positieve gezondheid volgens Machteld Huber

een plek gekregen bij één van de maatschappelijke doelen. Per indicator wordt niet alleen de huidige situatie weergegeven, maar er wordt ook een streefwaarde bepaald. Deze streefwaarden zijn gebaseerd op trends en prognoses, en zijn door allerlei verschillende factoren beïnvloedbaar. Om die reden worden de streefwaarden jaarlijks in de begroting herijkt. In de begroting wordt per indicator een toelichting op de streefwaarden gegeven. Er zijn twee maatschappelijke doelen waar de beleidsindicatoren niks over zeggen. In de monitor Sociaal domein 2018 zullen tenminste voor deze maatschappelijke doelen indicatoren worden toegevoegd.

Hieronder volgt per doel een korte beschrijving van wat eronder wordt verstaan, wat we willen bereiken en welke verplichte beleidsindicatoren het effect laten zien:

1. Inwoners zijn zelfredzaam en kunnen zo lang mogelijk de regie over hun eigen leven houden

Zelfredzame inwoners zijn inwoners die, al dan niet met behulp van ondersteuning, in staat zijn om een waardevol leven te leiden. Om dit te kunnen bereiken, biedt de gemeente maatwerk in de ondersteuning en is er ruimte voor initiatieven van inwoners. Iedere inwoner heeft de gelegenheid om op een passende wijze te participeren in de samenleving. De gemeente faciliteert dit door, in samenwerking met maatschappelijke partners, toegankelijke voorzieningen te organiseren. De aanwezige voorzieningen zijn effectief en efficiënt. Stevige, professionele maatschappelijke partners hebben een belangrijke rol in de organisatie, afstemming en uitvoering hiervan. Het aanbod van de maatwerk- en de algemene voorzieningen sluit goed op elkaar aan.

Beleidsindicator	Voorschoten	2016	2018	2019	2020	2021	Wassenaar	2016	2018	2019	2020	2021
Banen, aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar (landelijk 744 (2016))		377,7	400	400	400	400		683,9	700	700	700	700
Netto arbeidsparticipatie, % werkzame beroepsbevolking t.o.v. beroepsbevolking (landelijk 65,8 (2016))		68,10 %	69%	69%	69%	69%		61,4%	63%	64%	65%	66%
Personen met een bijstandsuitkering. Aantal per 10.000 inwoners (landelijk 413 (2016))		223	220	210	200	200		257	250	240	220	200

Lopende re-integratievoorzieningen (landelijk 150 (2015))		204	204	204	204	204		229	229	229	229	229

2. Inwoners groeien gezond en veilig op en kunnen zich maximaal ontwikkelen

Het ontwikkelen van talenten biedt kansen op het vinden en behouden van werk, het draagt bij aan levensvreugde en het verminderen van eenzaamheidsbeleving. De eigen kracht, talenten en mogelijkheden van inwoners worden bevorderd en staan centraal bij het bieden van ondersteuning wanneer dat nodig is.

Kinderen en jongeren wonen in een omgeving die hen stimuleert en ondersteunt. Dit wordt bereikt door onder andere een rijk verenigingsleven, waar niet alleen aandacht is voor de (sport)prestaties, maar waar vrijwilligers en coaches zich bewust zijn van de signalerende en ondersteunende rol die zij spelen. De vrijwilligers worden daarbij voldoende ondersteund en er is een stevig netwerk van (semi-)professionele hulp wanneer een signaal wordt afgegeven.

Het vangnet voor jeugdigen die opgroeien in een moeizame en/of onveilige situatie is stevig en werkt adequaat.

Beleidsindicator	Voorschoten	2016	2018	2019	2020	2021	Wassenaar	2016	2018	2019	2020	2021
Jongeren met een delict voor de rechter, in % 12 t/m 21 jarigen (landelijk 1,45 (2015))		1,03%	1%	0,9%	0,8%	0,7%		0,78%	0,7%	0,6%	0,5%	0,4%
Kinderen in uitkeringsgezin, % kinderen tot 18 jaar (landelijk 6,58 (2015))		3,61%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%		3,96	3,5	3,5	3,5	3,5
Achterstandsleerlingen, % 4 t/m 12 jarigen (landelijk 11,61 (2012))		4,6	4,70	4,70	4,70	4,70		2,78%	2,9	2,9	2,9	2,9
Werkloze jongeren, % 16 t/m 22 jarigen (landelijk 1,52 (2015))		1,04%	1%	1%	1%	1%		1,49%	1,4%	1,2%	1,2%	1,2%

Jongeren met jeugdbescherming, % jongeren tot 18 jaar (landelijk 1,2 (2016))		0,5%	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%		0,5%	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%
Jongeren met jeugdreclassering, % van 12 tot 23 jaar (landelijk 0,5 (2016))		0%	0%	0%	0%	0%		0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%

3. Voorschoten en Wassenaar zijn veilig en er is sociale cohesie

Inwoners zijn actief betrokken bij het welbevinden van zichzelf en van (de mensen in) hun directe omgeving. Inwoners zetten zich in om een rijk verenigingsleven in stand te houden en zijn een goede buur wanneer anderen even een steuntje in de rug nodig hebben. Het is voor iedereen volkomen helder waar je met vragen over zorg en ondersteuning terecht kan.

De openbare ruimte is schoon en veilig. Een belangrijke bijdrage daaraan leveren de inwoners zelf, omdat ze zich betrokken voelen bij hun directe omgeving. De buurt of wijk is een prettige woon- en leefomgeving voor alle bewoners. Inwoners voelen zich veilig en kunnen terugvallen op hun sociale omgeving. Het sociaal klimaat is dat bewoners zich veilig, geaccepteerd en gewaardeerd voelen, met ruimte voor initiatief om je te onderscheiden van anderen. Een sociaal klimaat waar bewoners aandacht en zorg voor elkaar hebben, elkaar weten te vinden en in hun gedrag en beleving uitdrukking geven aan hun betrokkenheid in hun persoonlijk leven en als burger in de samenleving.

4. Er is een duurzaam systeem voor zorg en ondersteuning. De ondersteuning vindt dicht bij huis plaats

Uitgangspunt van de wetten in het sociale domein is dat mensen proberen hun hulpvraag op eigen kracht of met behulp van hun netwerk op te lossen. Als dit niet volstaat kan aanvulling worden gezocht in een algemene voorziening en als dat allemaal niet lukt dan kan er (aanvullend) een maatwerkvoorziening worden verstrekt om de eigen kracht te versterken en/of het probleem verder op te lossen.

Zorg en ondersteuning worden betaalbaar gehouden doordat een groter aantal mensen met voorliggende, collectieve en preventieve voorzieningen wordt geholpen, zodat er minder een beroep wordt gedaan op (duurdere) individuele maatwerkvoorzieningen. De organisaties die deze voorliggende algemene, collectieve en preventieve voorzieningen uitvoeren zijn goed georganiseerd en bovendien zorgen zij ervoor dat deze opgave effectief en efficiënt, in samenhang wordt opgepakt en uitgevoerd.

Niet alleen in financieel opzicht is het wenselijk dat er voldoende en juiste collectieve voorzieningen zijn. Voor de inwoners met een zorg- of ondersteuningsvraag betekent dat, dat de ondersteuning

dichtbij huis is, sociale netwerken rondom inwoners met een ondersteuningsvraag versterkt worden en vroegtijdige signalering verbeterd wordt waardoor er minder kans op escalatie is.

Concreet betekent dit dat een deel van het budget dat nu nog aan maatwerkvoorzieningen wordt besteed, in de toekomst ingezet wordt voor algemene voorzieningen en het ondersteunen van de eigen regie van inwoners. Het resultaat daarvan is dat in de toekomst met hetzelfde totaalbudget meer mensen geholpen worden.

Beleidsindicator	Voorschote	2016	2018	2019	2020	2021	Wassenaar	2016	2018	2019	2020	2021
Cliënten met een maatwerk-arrangement Wmo, aantal per 10.000 inwoners (landelijk 620 (2016))		490	480	470	460	460		430	430	420	420	420
Jongeren met jeugdhulp, % jongeren tot 18 jaar (landelijk 10,7 (2016))		10,6%	11%	11%	11%	11%		8,2%	8%	8%	8%	8%

5. Inwoners die hulp nodig hebben krijgen de juiste ondersteuning op tijd

De dienstverlening van de gemeente is erop gericht dat inwoners de juiste hulp op tijd krijgen. Om dit te bereiken zijn er heldere en eenduidige afspraken gemaakt met de maatschappelijke partners en zorgaanbieders die de ondersteuning leveren. Op basis van convenanten is voor de hulpverleners ten alle tijden duidelijk wie de regie heeft en wie gemandateerd is om bepaalde ondersteuning in te zetten wanneer nodig. Er is sprake van een gecoördineerde aanpak op preventie en de brede welzijnsorganisatie is de verbinding tussen formele en informele ondersteuning. Door middel van een netwerkconvenant wordt de 1stelijnszorg gecoördineerd door de gemeente en ketenpartners. De coördinatie op de 2de lijn ligt bij de gemeente.

Voor zowel de inwoners als de professionals is het helder waar ze met hun vragen of signalen terecht kunnen. Er is hiertoe één loket ingericht, dat functioneert als een netwerkorganisatie. Het loket is vindbaar en toegankelijk en door de brede uitvraag die in eerste instantie wordt gedaan kan direct goed in kaart worden gebracht wat een passende volgende stap zou zijn. De uiteindelijke oplossing is altijd vraaggericht en aangepast aan de situatie.

2.3 Doelen voor lokaal gezondheidsbeleid

De afgelopen jaren zijn landelijk verschillende programma's ingezet om de gezondheid van Nederlanders te bevorderen. Denk daarbij aan de inzet op een groter aanbod van gezonde voeding, Sport en Bewegen in de buurt, het stimuleren van de gezonde school waar ook de kinderopvang

mee aan de slag gaat en de samenwerking met bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, scholen etc. In de Landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019 is opgenomen dat er de komende jaren onverminderd wordt ingezet op het bevorderen van gezondheid van mensen. Hierbij staan preventie, gezondheidsbescherming, het verminderen van gezondheidsverschillen en een integrale aanpak centraal.

Uit de 'Volksgezondheid Toekomst Verkenning'³, die als basis dient voor het gezondheidsbeleid, blijkt dat het goed gaat met onze gezondheid. De levensverwachting is de afgelopen 10 jaar sterk gestegen en een aantal trends in leefstijl is niet langer ongunstig. Ook binnen de zorg komt steeds meer aandacht voor preventie. De huidige ontwikkeling in de gezondheid van Nederlanders geeft dan ook geen aanleiding grote beleidswijzigingen door te voeren, maar juist krachtig door te gaan op de ingeslagen weg.

Gemeenten zijn een belangrijke partner binnen het gezondheidsbeleid. Zij geven in hun lokale nota's invulling aan het landelijke kader. Voorschoten en Wassenaar doen dat in dit beleidsplan Sociaal Domein. De kaders voor gezondheidsbeleid worden in samenwerking met de GGD's (Haaglanden en Hollands Midden), Stichting Jeugd Gezondheidszorg Zuid Holland West (JGZ ZHW) en de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma.

De kaders voor gezondheidsbeleid worden gevormd door de landelijke doelen:

1. *De gezondheid van mensen bevorderen en chronische ziekten voorkomen door een integrale aanpak in de omgeving waarin mensen wonen, werken, leren en leven.*
Met integrale aanpak wordt bedoeld dat er intensief met elkaar wordt samengewerkt, zowel binnen de gemeente als daarbuiten. Daardoor zijn oplossingen mogelijk die bijvoorbeeld de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Wet langdurige Zorg overbruggen.
2. *Preventie een prominente plaats geven in de gezondheidszorg.*
De komende jaren wordt er ook vanuit het gezondheidsbeleid actief ingezet op het vergroten en versterken van preventieve voorzieningen.
3. *Gezondheidsbescherming op peil houden en nieuwe bedreigingen het hoofd bieden.*
Hier ligt een rol voor de GGD. Die zijn al jaren actief op dit terrein. Het gaat dan niet alleen om infectieziektenbestrijding, maar ook om zaken als leefmilieu, zoals het voorkomen van overlast door geluidshinder en luchtvervuiling.
4. *Stabiliseren of terugbrengen van gezondheidsverschillen tussen laag- en hoogopgeleiden.*
Er gebeurt al veel om risico's op sociale uitsluiting te verminderen, onder meer binnen het beleidsterrein van de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ).

---

³ Een gezonder Nederland, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en milieu, Ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2014

5. *De meeste gezondheidswinst is nog steeds te behalen met verbetering van de trends voor de speerpunten: roken, overmatig alcoholgebruik, (ernstig) overgewicht, bewegen, depressie en diabetes.*

Het landelijk gezondheidsbeleid kent deze speerpunten al jaren. Onlangs is daar het speerpunt 'gezonde leefstijl' bijgekomen.

Voor jeugd en jongeren ligt de nadruk op sport en bewegen in de buurt.

6. *Het laatste kader is de aandacht voor de verbinding tussen de Jeugdwet, Wmo 2015, Wet passend onderwijs en de Wet publieke gezondheid.*

3 Programma Samenwerken in het sociaal domein 2.0

Onderwerpen rondom processen en technieken

Om ervoor te zorgen dat de visie en de maatschappelijke doelen bereikt worden, moet een aantal interne processen en technieken worden aangepast. Denk hierbij aan processen die te maken hebben met de toegang tot voorzieningen en de wijze van financieren. De aanpak is gericht op het versnellen van de gewenste transformatie. Binnen het Programma Samenwerken in het sociaal domein 2.0 (het Programma) wordt hier in verschillende projecten aan gewerkt, ingericht naar onderwerp:

- Integraliteit
- Regie
- Monitoring en sturing
- Versterken netwerken

De projecten stellen per onderwerp een plan van aanpak op om de gewenste resultaten te kunnen bereiken. Voor het uitwerken van de plannen van aanpak wordt gebruik gemaakt van de kennis die aanwezig is bij de maatschappelijke partners en inwoners die deelnemen aan de werkgroepen rondom de inhoudelijke onderwerpen (zie hoofdstuk 4).

3.1 Integraliteit

Introductie

Integrale samenwerking is van belang om het doel 'Inwoners die hulp nodig hebben, krijgen de juiste ondersteuning op tijd' te halen. Ook draagt integraliteit bij aan het doel 'Er is een duurzaam systeem voor zorg en ondersteuning. De ondersteuning vindt dicht bij huis plaats'. Met name als er sprake is van meerdere problemen, vaak op meerdere beleidsterreinen (Wmo en/of jeugd en/of werk en inkomen), is integraal werken belangrijk.

Voor het onderwerp integraliteit geldt het volgende doel:

Adequate en op elkaar afgestemde antwoorden op alle vragen die het sociaal domein betreffen, waardoor inwoners geactiveerd en waar mogelijk gemotiveerd worden om mee te doen.

We willen bereiken dat...

1. Er bij een melding van een probleem wordt gekeken of er binnen het huishouden nog meer problemen in het sociaal domein aanwezig zijn en of er al hulp geboden wordt.
2. Er, wanneer sprake is van meerdere problemen in het sociaal domein, gekeken wordt naar een afgestemde oplossing waardoor het probleem echt kan worden aangepakt.
3. Er sprake is van een integrale aanpak bij jongeren met een zorgvraag in de overgang van 18- naar 18+.
4. Er binnen de lokale wet- en regelgeving en budgetten mogelijkheden zijn om de meest adequate oplossing te kiezen, gebruikmakend van de hart-wet-euro⁴ balans. Het nadenken over één verordening Sociaal Domein hoort hierbij. Evenals het onderzoeken of een deel van het budget gereserveerd moet worden voor het snel en flexibel inkopen van onvoorziene zorg en ondersteuning.

Hoe de integraliteit verder wordt ingericht, wat er voor nodig is en wanneer dat gaat gebeuren wordt uitgewerkt in het Programma.

Vader Karel 52 jaar, moeder Patricia 45 jaar en 4 kinderen. De oudste, Wendy, is 18 jaar en zwanger. Michael is 15 jaar en zit in de derde van het VMBO t. Hij spijbelt en blowt op school. Chelsey is 12 en zit in groep 8. Chelsey is een teruggetrokken kind dat veel wordt gepest. Er zijn vermoedens van een autisme verwante stoornis.

De jongste, Jordy van 8 zit in groep 5 van het speciaal onderwijs. Hij heeft een grote mond. De jongen wordt met het busje gehaald, maar door zijn gedrag mag hij niet meer mee in het busje.

Karel is werkloos en drinkt erg veel waardoor sprake is van huiselijk geweld. Er zijn vermoedens van depressiviteit, de huisarts wil vader doorverwijzen naar de GGZ maar dit komt moeilijk van de grond i.v.m. zijn drank gebruik. Patricia heeft een 0 uren contract bij een schoonmaakbedrijf. Zij wil graag meer werken maar dit lukt niet. Er zijn grote schulden in het gezin, door de werkloosheid van vader. Er is een schuld bij de woningbouwvereniging, waardoor er wordt bedreigd met uithuiszetting.

3.2 Regie

Introductie

Regie heeft te maken met coördinatie en sturing⁵. In sommige gevallen is iemand of een huishouden niet in staat om zelf de regie te houden. In dat geval zal zorg of ondersteuning nodig zijn om daar bij te helpen. Soms zijn er meerdere (zorg)organisaties betrokken bij een casus en dan is het nodig dat de verschillende professionals goed weten wie de regie heeft over het proces. Goede regie vanuit zorg en ondersteuning draagt bij aan de mate van eigen regie van de inwoner

⁴ Soms kan de (juiste) toepassing van wet- en regelgeving in individuele gevallen tot knellende situaties leiden dan wel het oplossen van de problemen van inwoners belemmeren. Dit kan worden voorkomen door te werken volgens de zogenaamde hart-wet- euro balans. Dit houdt in dat een medewerker juridische (wet) en financiële (euro) consequenties en belangen op een zorgvuldige manier afweegt tegen consequenties en belangen voor de inwoner (hart). Op deze wijze kan optimaal maatwerk worden geleverd.

⁵ Definitie regie, van Dale: coördinatie, sturing, leiding: *de regie kwijt zijn* geen overwicht meer hebben, de zaak niet meer in de hand hebben.

en creëert duurzame oplossingen die zoveel mogelijk dicht bij huis plaatsvinden. Goede regie draagt ook bij aan het bieden van de juiste ondersteuning op tijd, waardoor preventieve ondersteuning mogelijk wordt. Eenduidige regie heeft een aantoonbare meerwaarde voor de inwoner. Het voorkomt hiaten en dubbelingen in de ondersteuning, draagt zorg voor een goede afstemming en biedt één aanspreekpunt.

Voor het onderwerp regie geldt het volgende doel:

Er is sprake van vertrouwen, cohesie en efficiëntie in samenwerking en uniformiteit in handelen is merkbaar. Het is duidelijk wie de regisseur is en welke rol die heeft.

We willen bereiken dat...

1. Er wordt gewerkt vanuit het principe 1 huishouden, 1 plan, 1 regisseur en er zijn evaluatiemomenten.
2. Het vanzelfsprekend is dat er een casusregisseur is voor een huishouden, waar sprake is van meerdere problemen op verschillende levensgebieden.
3. In eerste instantie de casusregie bij het huishouden zelf ligt of bij diens netwerk. Indien dit niet mogelijk is, wordt de casusregie overgenomen door een professional die gezamenlijk vanuit het netwerk wordt aangewezen.
4. Bij het vastlopen van casuïstiek wordt er een procesregisseur toegevoegd aan het netwerk rondom de inwoner. Wanneer er sprake is van meerdere problemen in het sociaal domein, wordt er gezocht naar een integrale, adequate oplossing binnen de lokale wet- en regelgeving en budgetten.

3.3 Monitoring en sturing

Introductie

De visie is 'iedereen doet mee'. Deze visie is uitgewerkt in de strategische visie op monitoring en sturing in het sociaal domein. In de doelenboom zijn vijf hoofddoelen benoemd en bijbehorende beoogde maatschappelijke doelen en maatschappelijke effectindicatoren. Door het inzichtelijk maken van deze doelen en indicatoren kan worden gemonitord of de vijf hoofddoelen worden bereikt en kan, zo nodig, worden bijgestuurd. Nu de betreffende taken enige tijd door de gemeenten worden uitgevoerd, komt er steeds meer informatie beschikbaar. Er kan nauwkeuriger worden bepaald of deze informatie voldoende is, welke informatie er nog nodig is en of deze beschikbaar is, om betreffende beleidsindicatoren te meten en te kunnen bepalen of maatschappelijke doelen worden gerealiseerd. Richting maatschappelijke (inkoop-) partners is er sprake van sturing op resultaten. Dit vraagt verdere doorontwikkeling om de beoogde transformatie een impuls te geven.

Voor het onderwerp monitoring en sturen (op resultaten) gelden de volgende doelen:

Vergroten van de efficiency en kwaliteit van de dienstverlening aan alle inwoners, en specifiek voor diegene die zorg en ondersteuning nodig hebben.

Behalen van beoogde maatschappelijke effecten (n.a.v. doelenboom)

We willen bereiken dat...

1. Dienstverlening kwalitatief, kwantitatief en financieel wordt gemonitord (1 meting);
2. Inzicht wordt gegeven in inzet en effect van interventies (via inzichtelijk maken van uitval, tevredenheid cliënten over nut en effect en verder doelrealisatie);
3. Bruikbare en vergelijkbare cijfers van wijken/gemeente betreffende het sociaal domein beschikbaar zijn en
4. Professionals (organisaties) meer in resultaten denken/werken en proactief bijdragen aan de beoogde doelen sociaal domein.
5. De gemeente als opdrachtgever stuurt op resultaten.

Over 2015 is voor de eerste keer een monitor sociaal domein opgesteld. Ook over 2016 wordt een monitor sociaal domein opgesteld. Het is de verwachting dat als er meerjarige ervaringen zijn opgebouwd en meer analyse van de informatie kan plaatsvinden, de kwaliteit en bruikbaarheid van de monitor sociaal domein verder kan verbeteren. Hoe monitoring en (resultaat) sturing verder worden ingericht, wat er voor nodig is en wanneer dat gaat gebeuren, wordt dan ook uitgewerkt in het Programma.

3.4 Versteven netwerken

Introductie

In de doelenboom sociaal domein zijn doelen benoemd waarbij stevige netwerken tegelijkertijd uitgangspunt en randvoorwaarde zijn. Deze doelen zijn: 'Er is een duurzaam systeem voor zorg en ondersteuning en de zorg vindt dicht bij huis plaats'. 'Inwoners die hulp nodig hebben krijgen de juiste ondersteuning op tijd'.

Voor het onderwerp versteven netwerken geldt het volgende doel:

Door adequate zorg en ondersteuning voor inwoners vanuit een duurzaam stelsel doet iedereen naar vermogen mee en valt er niemand tussen wal en schip.

We willen bereiken dat...

1. Er een stevig netwerk staat, waarin de Brede Welzijnsorganisatie een belangrijke rol speelt: voor inwoners én voor professionals; van welzijn tot zware zorg; voor het jeugd en volwassenen domein.
2. Er wordt gewerkt vanuit het principe 1 huishouden, 1 plan, 1 regisseur.
3. De toegang tot voorzieningen in het sociaal domein voor iedereen vindbaar en bereikbaar is.
4. Er sprake is van integrale, heldere, laagdrempelige én gedegen toegang tot algemene en maatwerkvoorzieningen in het sociaal domein.
5. De uitgangspunten van coördinatie 0de, 1ste en 2de lijn⁶ zijn geborgd:
  - a. Brede Welzijnsorganisatie als coördinator op de 0de lijn en verbinding met 1ste lijn.
  - b. Coördinatie op 1ste lijn door kernpartners zorg en gemeente, via netwerkconvenant.
  - c. Coördinatie en toegang 2de lijn bij de gemeente.

---

⁶ 0de lijn: algemene voorzieningen (welzijn, sport, cultuur, etc.)

1ste lijn: vrij toegankelijke voorzieningen (huisarts, maatschappelijk werk, CJG, etc.)

2de lijn: niet vrij toegankelijke maatwerkvoorzieningen (een beschikking is nodig)

4 Inhoudelijke onderwerpen

In dit hoofdstuk worden de inhoudelijke onderwerpen toegelicht. Dit zijn onderwerpen waarvan maatschappelijke partners hebben aangegeven, dat er iets aan moet gebeuren om de visie en de doelen zoals beschreven in hoofdstuk 1 te bereiken. Het gaat hierbij om:

- Eenzaamheid
- Statushouders
- Armoede/financiën
- Toegankelijkheid
- Langer thuis wonen
- Verwarde personen/zorgmijders
- Multiproblem gezinnen
- Jongerenparticipatie

Bovenstaande onderwerpen worden uitgewerkt in uitvoeringsplannen. De uitvoeringsplannen worden opgesteld door werkgroepen bestaande uit ambtenaren van de Werkorganisatie Duivenvoorde, maatschappelijke partners en inwoners die willen aansluiten. Deze nieuwe manier van werken past bij de transformatie van het sociaal domein. Aan de werkgroepen wordt gevraagd met een plan te komen dat antwoord geeft op *hoe* bepaalde doelen bereikt kunnen worden. De visie van de gemeente is dat de werkgroepen gevraagd worden een uitvoeringsplan te schrijven voor die doelen waar de gemeente, de partners en inwoners samen kunnen zorgen voor verbetering. Dit maakt de vraag concreet en brengt focus aan in de opdracht voor de werkgroepen. Daarnaast is de gemeente bij wet verplicht om bepaalde zaken op te pakken en in te richten. Wanneer deze zaken raakvlakken hebben met het inhoudelijke onderwerp worden deze onder het kopje 'wat doen we al' weergegeven. De werkgroepen worden gevraagd in het uitvoeringsplan ook aandacht te besteden aan de volgende overkoepelende onderwerpen: vrijwilligers, de wijze waarop de wijk kan worden betrokken in de aanpak en de eigen bijdrage in de Wmo. Daarnaast wordt specifieke aandacht gevraagd voor mantelzorgers. Onder andere landelijke cijfers geven aan dat mantelzorgers een moeilijke groep zijn om te vinden en te bereiken. Dat heeft tot gevolg dat ook relatief weinig bekend is over een aanbod dat daadwerkelijk door mantelzorgers gewenst wordt en als passend wordt ervaren. De verschillende inhoudelijke thema's hebben raakvlakken en verbinding met mantelzorgers.

Door de transformatie waarin het sociaal domein zich bevindt, is het wenselijk om enigszins flexibiliteit te houden in de aanpak en prioritering van inhoudelijke onderwerpen. Om die reden is gekozen voor een werkwijze waarin voor de duur van 4 jaar een beleidsvisie en maatschappelijke doelen zijn opgesteld welke in de vorm van uitvoeringsplannen op inhoudelijke onderwerpen worden ondersteund. De visie is voor de middellange termijn, terwijl de verwachting is dat de uitvoeringsplannen in 2018 en 2019 worden afgerond.

Voor de periode na 2019 zullen andere onderwerpen dan hierboven benoemd, opgepakt worden. Wijzigingen in de inhoudelijke thema's zullen aan het college worden voorgelegd en de raad zal hierover geïnformeerd worden. In de monitor Sociaal Domein zal vanaf 2018 extra

aandacht besteed worden aan de inhoudelijke onderwerpen. Hierdoor kan de voortgang per onderwerp bijgehouden worden en kan waar nodig worden bijgestuurd in beleid en/of financiële uitgaven. Bij elk onderwerp is aangegeven met welke maatschappelijke doelen uit hoofdstuk 1 er raakvlakken zijn.

4.1 Eenzaamheid

Introductie

Eenzaamheid heeft negatieve gevolgen voor het gevoel van zelfredzaamheid en is een bedreiging voor de gezondheid. Zo hebben eenzame mensen vaker een minder gezonde leefstijl en vergroot eenzaamheid het risico op een depressie en suïcide. Inwoners die eenzaam zijn hebben ook meer moeite om de regie te houden over hun eigen leven. Eenzaamheid heeft daarnaast een relatie met het doel 'Voorschoten en Wassenaar zijn veilig en er is sociale cohesie'. Als inwoners zich veilig voelen en er sprake is van sociale cohesie zullen minder mensen zich eenzaam voelen. Eenzaamheid komt voor onder alle leeftijdsgroepen.

Mensen die eenzaam zijn hebben vaak gebrekkige sociale vaardigheden waardoor contacten maken lastig is. Deze vaardigheden moeten al op jonge leeftijd aangeleerd worden. Preventie van eenzaamheid op latere leeftijd begint dus al op jonge leeftijd.

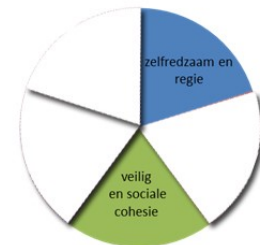
Voor het onderwerp eenzaamheid geldt het volgende doel:

Minder mensen zijn eenzaam

Cijfers:

In 2015 gaf 40% van de inwoners van Voorschoten aan wel eens gevoelens van eenzaamheid te ervaren⁷. In Wassenaar was dit in 2015 38%. Landelijk is dit 39%. Er is een logisch verband tussen eenzaamheid en de behoefte aan meer sociale contacten. 23% van de inwoners in Voorschoten en 24% van de inwoners in Wassenaar geven aan meer behoefte te hebben aan sociaal contact¹. Ook dit percentage is bijna hetzelfde als het landelijke percentage (22%).

In 2016 is door de GGD Hollands Midden voor de gemeente Voorschoten dieper op dit onderwerp ingegaan. Hieruit bleek dat 8% van de volwassenen tot 65 jaar zich ernstig eenzaam voelt. Voor volwassenen boven de 65 jaar is dat 9%. Het verschil tussen leeftijdsgroepen is vrij klein. Het verschil tussen de leeftijdsgroepen is groter als gekeken wordt naar de sociale en emotionele eenzaamheid (zie tabel 1). Het verschil in Voorschoten is hier ook groter dan landelijk. Ook in het dorpsprofiel wordt eenzaamheid onder ouderen als risico aangemerkt.

⁷ Waarstaatjegemeente.nl/Burgerpeiling 02-06-2017

Tabel 1. Sociale, emotionele en ernstige eenzaamheid

	Voorschoten		Nederland	
	18-64	65+	18-64	65+
Sociaal eenzaam	39	47	42	48
emotioneel eenzaam	23	31	30	32
ernstig eenzaam	8	9	10	9

Bron: kerncijfers volwassenen- en ouderenpeiling 2016 GGD Hollands Midden

Voor de gemeente Wassenaar is het onderwerp eenzaamheid meegenomen in de gezondheidsenquête die door de GGD Haaglanden is uitgevoerd. Uit een preview blijkt dat 10% van de inwoners van de gemeente Wassenaar zich ernstig tot zeer ernstig eenzaam voelen. Landelijk is dit ook 10%. 12% van de inwoners geeft aan zich enigszins tot sterk sociaal uitgesloten te voelen. In de regio Haaglanden is dit 23%. (Landelijk is er nog geen % bekend).

Wat doen we al?

In zowel de gemeente Voorschoten als de gemeente Wassenaar zijn veel sportverenigingen actief waar jong en oud kunnen sporten. De kerken zijn actief in het organiseren van activiteiten en in beide dorpen vinden muzikale en culturele activiteiten in verenigingsverband plaats. Ook worden in beide dorpen veel incidentele activiteiten georganiseerd. In diverse buurthuizen, verpleeghuizen en servicecentra kunnen inwoners die eenzaam zijn daarnaast terecht voor een kop koffie of een activiteit.

Inwoners die niet aan bovengenoemde activiteiten deel kunnen nemen omdat zij meer ondersteuning nodig hebben om mee te doen, kunnen terecht bij een voorziening vanuit de Jeugdwet, Participatiewet, Wmo of Wlz.

Bovengenoemde talrijke activiteiten bieden inwoners de mogelijkheid om te participeren. Eenzaamheid gaat echter niet alleen over de vraag of er voldoende activiteiten in een dorp georganiseerd zijn. Eenzaamheid is een heel persoonlijk verhaal over welbevinden en geluk. Aan de werkgroep eenzaamheid nemen maatschappelijke partners en inwoners deel die samen een bijdrage willen leveren om het aantal inwoners dat eenzaam is terug te dringen. De werkgroep gaat zich hierbij richten op het voorkomen en signaleren van eenzaamheid, het afstemmen van bestaande activiteiten en zo nodig organiseren van nieuwe en besteedt aandacht aan de ernstig eenzamen.

We willen bereiken dat...

1. Sociale vaardigheden op jonge leeftijd worden aangeleerd om eenzaamheid te voorkomen.
2. Bestrijden van eenzaamheid een gezamenlijke verantwoordelijkheid is.
  - a. Eenzaamheid geen taboe is; erkenning door en motivatie van betrokkene zelf is voorwaarde voor verbetering van de situatie.
  - b. Professionals en vrijwilligers in zorg en welzijn alert zijn op (dreigende) eenzaamheid en signalen oppakken.

- c. Inwoners alert zijn op (dreigende) eenzaamheid bij inwoners in hun omgeving, dit bespreekbaar maken en initiatief nemen om eenzaamheid tegen te gaan.
- d. Eenzame inwoners gemotiveerd worden hun talenten en ervaring (bijvoorbeeld jong ontmoet oud) in te zetten voor anderen om zo eenzaamheid te doorbreken.
- 3. Er een breed scala aan activiteiten is:
  - a. een breed en laagdrempelig basisaanbod van activiteiten voor risicogroepen (bijvoorbeeld ouderen, dementerenden, inwoners zonder werk, inwoners met een geestelijke of verstandelijke beperking).
  - b. het aanbod van activiteiten is bekend bij een breed publiek.
- 4. Er ook aandacht is voor inwoners die niet (meer) deel kunnen nemen aan de activiteiten.

4.2 Statushouders

Introductie

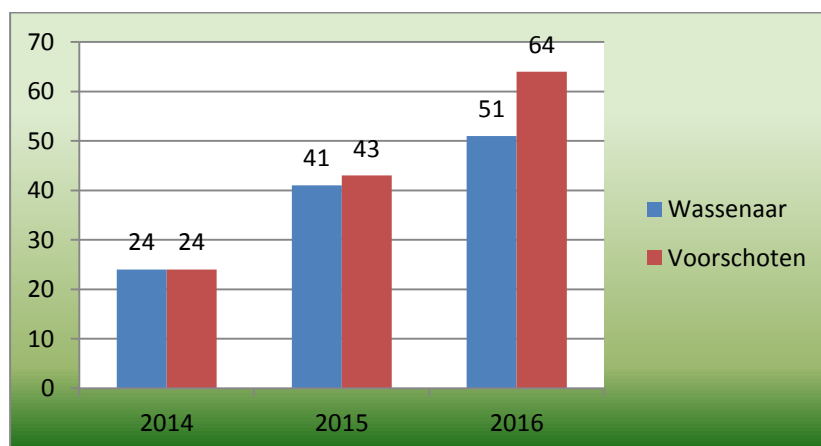
Op basis van de totale instroom krijgt iedere gemeente een eigen taakstelling met het aantal te huisvesten statushouders. In de jaren 2015 en 2016 was er sprake van een verhoogde instroom van statushouders in Nederland. In het begin lag het accent vooral op de vraagstukken en uitdagingen voor wat betreft de huisvesting. In de daarop volgende jaren heeft de verhoogde taakstelling ook veel impact gehad op allerlei andere beleidsterreinen zoals bijvoorbeeld taal, opleiding en financiële zelfredzaamheid. Statushouders dienen, als dat nodig is, zo veel mogelijk gebruik te maken van reguliere voorzieningen. Voor het onderwerp statushouders geldt het volgende doel:

Gehuisveste statushouders worden zo snel mogelijk begeleid naar zelfredzaamheid, participatie en economische zelfstandigheid

Cijfers

In onderstaande tabel is voor Voorschoten en Wassenaar te zien hoeveel statushouders er in 2014, 2015 en 2016 gehuisvest zijn.

Een aantal conclusies gebaseerd op het verleden⁸ is aanleiding tot een andere aanpak van de integratie van statushouders:

- Veel statushouders hebben een ongunstige arbeidsmarktpositie en lopen de achterstand op andere groepen heel langzaam in. Na een verblijf van twee jaar in Nederland heeft slechts een kwart van de asielmigranten een betaalde baan van meer dan acht uur per week. En na vijf jaar heeft de helft van de asielmigranten een baan van meer dan acht uur per week.
- Er is sprake van een grote dynamiek binnen de categorie statushouders. Een substantiële minderheid vertrekt na verloop van tijd weer uit Nederland. Maar een grote groep verblijft voor langere tijd in Nederland.

De conclusies uit bovengenoemd rapport worden herkend door het algemeen maatschappelijk werk en de woningbouwcorporaties die in hun dagelijks werk ervaren dat een aantal statushouders niet zonder extra begeleiding kan participeren.

Wat doen we al?

In juni 2017 is het 'Plan van aanpak integratie en participatie statushouders' door de gemeenteraden vastgesteld. Daarin is een aantal acties opgenomen die vanuit de gemeente worden opgepakt:

1. Met betrekking tot statushouders wordt zo vroeg mogelijk ingezet op een perspectief op werk met als doel mensen eerder zelfredzaam en uitkeringsonafhankelijk te maken:
  - a. Er is een verlengde intake bij Werk & Inkomen waar wordt ingezet op participatie door middel van bijvoorbeeld werkstages, vrijwilligerswerk en waar mogelijk betaald werk. Uitgangspunten hierbij zijn de talenten en mogelijkheden van de statushouder.
  - b. Er worden, in samenwerking met ondernemers, trajecten ontwikkeld voor begeleiding naar werk met extra taalondersteuning.
2. Jeugdige statushouders worden ondersteund waardoor zij zo snel mogelijk instromen in het reguliere onderwijs:
  - a. Door actief monitoren van de instroom zijn kinderen snel in beeld bij instanties zoals het CJG, VVE en het onderwijs.
  - b. Met scholen in het Primair Onderwijs worden afspraken gemaakt over de mogelijkheden van extra taalondersteuning bij statushouders in de leeftijd 4 – 12 jaar.
  - c. Statushouders vanaf 18 jaar worden begeleid bij taal en opleiding door middel van een scholingstraject.⁹

Raffi is een 32-jarige vrouw uit Syrië die met haar vijfjarige zoontje in Wassenaar is komen wonen. Zij verbleef anderhalf jaar in een AZC.

Ze was journaliste van beroep en ze wacht op bericht van haar echtgenoot, die is verdwenen in Syrië. Ze maakt zich zorgen en heeft veel last van nachtmerries. Ze redt het net om haar zoontje te verzorgen. Raffi is niet in staat om een zinvolle dagbesteding voor zichzelf te organiseren.

⁸ 'Geen tijd te verliezen', Policy brief van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (december 2015)

De werkgroep die zich bezig gaat houden met statushouders gaat de mogelijkheden om mee te doen vergroten.

We willen bereiken dat...

1. Statushouders in de eerste periode van hun vestiging maatschappelijk begeleid worden om succesvolle integratie te bewerkstelligen:
  - a. Verbinden van de maatschappelijke begeleiding van Vluchtelingenwerk aan duurzame lokale initiatieven van bijvoorbeeld serviceclubs, de sportverenigingen en welzijn.
  - b. Extra inzet bij financiën om schulden te voorkomen

4.3 Armoede/financiën

Introductie

Leven met financiële problemen kan een grote impact hebben. Niet alleen op volwassenen, maar ook op kinderen die in zo'n situatie opgroeien. De bijstand fungeert als vangnet voor mensen die (tijdelijk) geen werk hebben. Daarnaast bieden de beide gemeenten verschillende regelingen aan waar mensen voor in aanmerking komen als de maandelijkse inkomsten 110% van het minimumloon of lager zijn. De gemeenten bieden voor inwoners met een inkomen tot 130% van het minimumloon een collectieve ziektekostenverzekering aan.

Een betaalde baan is misschien wel het beste middel om financiële problemen te voorkomen. Iemand met baan heeft meer kans op financiële onafhankelijkheid en heeft de regie in eigen hand. Langdurig in de bijstand zitten, maakt het niet alleen moeilijker om betaald werk te vinden, ook de kans op schulden neemt toe.

Uit onderzoek blijkt dat eenoudergezinnen en alleenstaanden vaker tot de groep met een minimaal inkomen behoren dan huishoudens met twee volwassenen. Ook blijkt dat kinderen uit zogenaamde minima gezinnen minder goede kansen hebben op school en de arbeidsmarkt. Financiële problemen zorgen ervoor dat inwoners minder zelfredzaam zijn. Hoe langer mensen schulden hebben, hoe lastiger het wordt om er weer uit te komen.

Er kan ook sprake van financiële problemen zijn bij mensen die wel een betaalde baan hebben. Soms hangen financiële problemen samen met laaggeletterdheid of gebrekkige gezondheidsvaardigheden. Armoede hangt niet alleen samen met geld. Mensen met weinig inkomen hoeven, door zinvol te participeren in de maatschappij, niet arm te zijn.

---

⁹ Jongeren tussen de 12 en 18 gaan naar de schakelklas tot het moment waarop zij de Nederlandse taal beheersen en naar een reguliere middelbare school kunnen.

Voor het onderwerp Armoede/financiën¹⁰ geldt het volgende doel:

Minder jeugdigen/jong volwassenen en alleenstaanden hebben financiële problemen

Cijfers:

Er zijn verschillende cijfers te vinden over armoede. Op basis van de doelen van de gemeenten in het sociaal domein en wat we willen bereiken voor het onderwerp armoede/financiën is vooral gekozen voor cijfers die een verband aanbrengen tussen armoede, werkloosheid en schulden.	Voorschoten	Wassenaar	Landelijk
huishoudens met een bijstandsuitkering	330	380	440.080
alleenstaande met een bijstandsuitkering	190	220	285.140
alleenstaande ouder met een bijstandsuitkering	70	80	83.250
percentage werklozen 2016	4,80%	5,30%	9,80%
aantal voedselpakketten voedselbank eind 2016	24	22	2.000.000
aantal inwoners dat gebruik maakt van de meerkostenregeling	182	226	-
aantal inwoners dat via Plangroep een schuldenregeling heeft	19	25	-

Hoewel bovenstaande cijfers, zeker als gekeken wordt naar de landelijke cijfers, best goed zijn, is er ruimte voor verbetering. Omdat het in armoede leven een grote impact heeft, zeker op het leven van kinderen is dit een belangrijk onderwerp.

Wat doen we al?

Sinds 2015 zijn er op het gebied van werk en inkomen verschillende plannen van aanpak geschreven waarin acties zijn opgenomen die vanuit de gemeente opgepakt en gecoördineerd worden. Dit zijn:

- Plan van aanpak jeugdwerkgelegenheid 2015 - 2018
- Uitvoering beleidsplan minimabeleid
- Beleidsplan Schuldhulpverlening 2017-2020
- Plan van aanpak arbeidsmarktoffensief 2015-2018

Daarnaast wordt in september 2017 een sociale conferentie georganiseerd rondom het onderwerp armoede.

De werkgroep die zich met financiële problemen bezig gaat houden, gaat kijken wat ze samen kunnen doen om de kans op een (betaalde) baan te vergroten, de bekendheid van bestaande voorzieningen te vergroten en hoe ze schulden zo vroeg mogelijk kunnen signaleren.

We willen bereiken dat...

1. Inwoners zo snel mogelijk weer naar een (betaalde) baan worden toegeleid
  - a. Inwoners zo nodig geholpen worden bij het solliciteren en het schrijven van een CV

---

¹⁰ als armoedegrens wordt < 110% van het minimuminkomen aangehouden

- b. Er lokale banen zijn voor mensen met een beperking
- 2. Inwoners gebruik maken van bestaande regelingen voor inkomensondersteuning
  - a. Inwoners zo nodig ondersteund worden bij het invullen van formulieren
  - b. Bestaande regelingen van bijzondere bijstand vaker gebruikt worden
  - c. Er vaker gebruik gemaakt wordt van de meerkostenregeling in de Wmo
- 3. Er zo min mogelijk inwoners met schulden zijn
  - a. Schulden zo snel mogelijk zichtbaar worden
  - b. Er zo snel mogelijk ondersteuning wordt geboden als een inwoner in de schulden zit

4.4 Toegankelijkheid

Introductie

Voorschoten en Wassenaar willen toegankelijke gemeenten zijn. Gemeenten waar iedereen mee kan doen: jong en oud, met of zonder beperking. Iedereen heeft dezelfde kansen op bijvoorbeeld wonen, werken, leren, vrije tijd, betrokkenheid bij beleid en politieke activiteiten. Op die manier wordt gewerkt aan een samenleving waar niemand uitgesloten wordt. In juli 2016 heeft Nederland het VN Verdrag voor de rechten van mensen met een beperking geratificeerd. Dit betekent niet dat alles per direct toegankelijk moet zijn, maar het betekent wel dat de gemeente aan de slag moet om de toegankelijkheid geleidelijk te verbeteren.

Voor het onderwerp toegankelijkheid geldt het volgende doel:

*Minder mensen met een beperking ervaren fysieke- en sociale beperkingen
(VN verdrag voor rechten van mensen met een beperking)*

Cijfers

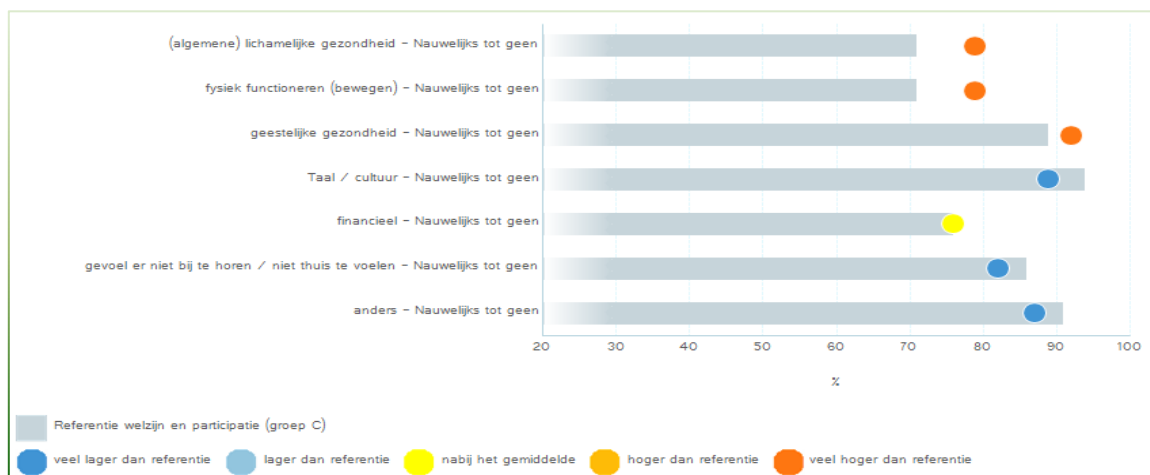
Inwoners kunnen uiteenlopende uitdagingen ervaren die een hindernis vormen voor de gewenste mate van eigen kracht, zelfredzaamheid en het volwaardig kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. De gemiddelde schaalscore 'eigen kracht' (leven zonder beperkingen) als indicator voor het zelf kunnen meedoen aan het maatschappelijk leven bedraagt in de gemeente Wassenaar met 8,68 hoger dan deze van de referentiegroep (8,39). Hierbij is opvallend dat de score van inwoners boven de 65 jaar veel hoger is dan de referentiegroep. De gemiddelde schaalscore 'eigen kracht' (leven zonder beperkingen) als indicator voor het zelf kunnen meedoen aan het maatschappelijk leven bedraagt in de gemeente Voorschoten met 8,55 hoger dan deze van de referentiegroep (8,31).¹¹

¹¹ Burgerpeiling 2015, Voorschoten & Wassenaar, waarstaatjegemeente.nl

In de burgerpeiling 2015 van waarstaatjegemeente.nl zijn ook cijfers opgenomen over de mogelijkheid die mensen ervaren om aan het maatschappelijk leven deel te nemen. Voor Wassenaar en Voorschoten zijn deze in de volgende afbeeldingen weergegeven:

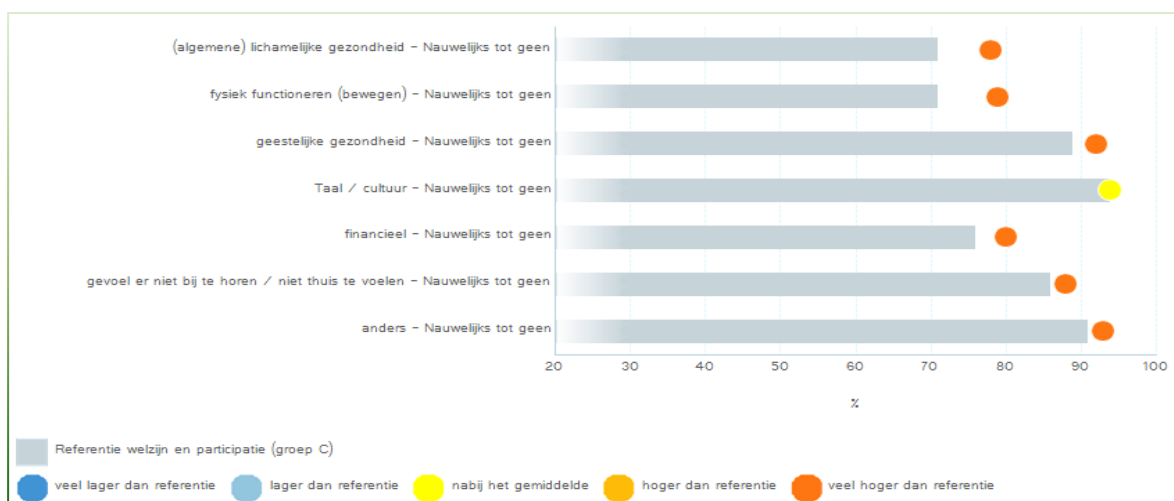
Wassenaar:

(% nauwelijks tot geen beperking)

Voorschoten:

(% nauwelijks tot geen beperking)

Ondanks het feit dat uit bovenstaande metingen uit 2015 blijkt dat Wassenaar en Voorschoten op deze onderdelen beter scoren dan de referentiegroepen, is er nog voldoende reden om de toegankelijkheid in de beide gemeenten te verbeteren. Er wonen ten slotte mensen met een beperking in Voorschoten en Wassenaar, en met het doel 'iedereen doet mee' is het van belang dat ook deze groep de beste mogelijkheden daartoe krijgt.

Wat doen we al?

Gemeenten zijn vanuit de Wmo verantwoordelijk om te zorgen dat iedereen in de samenleving kan meedoen. Na de ratificatie van het VN verdrag voor de rechten van mensen met een beperking in juli 2016, is deze verantwoordelijkheid nog verder toegenomen. In de gemeente Voorschoten is op 22 april 2017 een informatiebrief aan de raad gestuurd met daarin de maatregelen die de gemeente neemt in dit kader. De verbeteringen worden ingezet langs twee sporen:

- Het vergroten van de bewustwording bij inwoners en gemeenteambtenaren om te voorkomen dat inwoners met een beperking belemmeringen ondervinden.
- Het verbeteren van de toegankelijkheid om te zorgen dat inwoners met een beperking geen belemmeringen ondervinden bij de toegang tot gebouwen, voorzieningen en informatie.

Het VN verdrag is vertaald in 22 VN Standaard Regels Gelijke Kansen die gemeenten concrete aanknopingspunten bieden om samen met belangen/gehandicaptenorganisaties inclusief beleid vorm te geven. Deze 22 regels zijn ook wel bekend als Agenda 22. Eén van de 22 regels gaat over de toegankelijkheid. De gemeente Wassenaar biedt om de toegankelijkheid te vergroten de ongehinderd app aan. Met deze app kan iedereen op ieder moment van de dag toegankelijke locaties vinden en ze zelf toevoegen en beoordelen. Het streven is om op deze manier meer locaties toegankelijk te maken. In 2018 zijn 50 locaties gekeurd en via de app beschikbaar.

De werkgroep die zich met toegankelijkheid bezighoudt richt zich op het vergroten van de bewustwording in de gemeente en het verbeteren van de toegankelijkheid van gebouwen, voorzieningen en informatie. Daarnaast wordt de werkgroep gevraagd om input te leveren voor het onderwerp Verstevigen netwerken uit het Programma, waarmee de toegang tot dienstverlening wordt verbeterd.

Anja(49). Door een auto-ongeluk zit ik in een rolstoel. Voor een vrolijke vrouw, nog midden in het leven, veranderde 3 jaar geleden ineens alles.

"Mensen begrijpen niet wat mijn beperking voor belemmeringen geeft."

Ik ben nog steeds dezelfde Anja, maar toch ervaar ik belemmeringen. Zowel sociaal, mensen weten niet altijd meer hoe ze mij nu moeten benaderen, als fysiek: er zijn een hoop obstakels, maar ook de toegang tot zorg. Ik zou graag willen dat er wat meer begrip is en dat de toegang tot voorzieningen makkelijker wordt.

We willen bereiken dat...

1. Alle groepen in de samenleving zich bewust worden van mensen met een beperking, om zo een inclusieve samenleving te creëren.
2. Zoveel mogelijk informatie en voorzieningen toegankelijk zijn.

4.5 Langer thuis wonen

Introductie

Om het maatschappelijke doel 'Inwoners zijn zelfredzaam en kunnen zo lang mogelijk de regie over hun eigen leven houden' te bereiken is het belangrijk dat inwoners langer thuis kunnen blijven wonen. Het langer zelfstandig wonen van ouderen en zorgdoelgroepen is tevens ingegeven door de hervormingen in de zorg. Meer kwetsbare inwoners moeten zelfstandig (thuis) blijven wonen.

De opgaven die spelen rondom langer thuis wonen zijn te clusteren rondom drie thema's: het wonen, de ondersteuning en de omgeving. Daarnaast moet het lokale vervoer goed georganiseerd zijn.

Voor het onderwerp langer thuis wonen geldt het volgende doel:

Inwoners van alle leeftijden en mensen met een (tijdelijke) beperking kunnen zo lang mogelijk zelfstandig (blijven) wonen

Cijfers:

In onderstaande tabel is het percentage 75 plussers in de gemeenten Voorschoten en Wassenaar aangegeven in 2015, 2025, 2035 en 2045.

	75+ Wassenaar in %	75+ Voorschoten in %
2015	12.3	10.0
2025	14.8	13.2
2035	16.9	16.4
2045	19.6	19.6

Opvallend is dat in beide gemeenten in 2045 19,6% van de inwoners ouder dan 75 jaar is. In onderstaande tabel is te zien dat relatief een groot aantal van de inwoners die ouder zijn dan 80 verhuist.

leeftijd	Verhuizingen 2016 Voorschoten	Totaal aantal inwoners Voorschoten 2016	Verhuizingen 2016 Wassenaar	Totaal aantal inwoners Wassenaar 2016
jonger dan 50	1834	14345	1773	13689
50-64 jaar	209	5271	262	5725
65-79 jaar	125	3985	161	4470
ouder dan 80	107	1610	198	2001

Bron: BRP

In 2016 zijn 31 woningaanpassingen verstrekt vanuit de gemeente Wassenaar, in Voorschoten waren dat er ook 31. Een aantal jaren geleden was dit aantal hoger. Het lijkt erop dat meer mensen zelf hun woning aanpassen.

In de gemeente Voorschoten zijn 16 beschermde woonplekken voor inwoners met een autistische stoornis. Er zijn daarnaast 50 beschermde woonplekken voor inwoners met een verstandelijke beperking en 6 plekken voor jongvolwassenen met een meervoudige beperking. In de gemeente Wassenaar zijn 42 plekken voor inwoners met een verstandelijke beperking. Daarnaast zijn er 15 ADL woningen voor inwoners met een ernstige lichamelijke beperking.

Wat doen we al?

De gemeenten hebben beide in de woonvisie 2016-2019 vastgelegd dat ze willen dat alle inwoners de mogelijkheid hebben om in de gemeenten oud te worden. Ook andere kwetsbare groepen, zoals mensen met een psychiatrische, verstandelijke of zintuiglijke beperking moeten goed en indien mogelijk zelfstandig in de wijk kunnen wonen.

In het verlengde daarvan zijn voor 2017-2020 in beide gemeenten prestatieafspraken met de woningbouwcorporaties gemaakt. Hier zijn onder andere afspraken opgenomen over (collectieve) woningaanpassingen, het huisvesten van bijzondere doelgroepen, de toegankelijkheid en leefbaarheid.

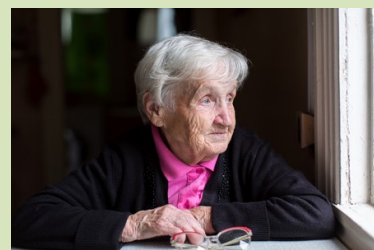
In regionale verordeningen is vastgelegd wanneer een inwoner in aanmerking komt voor urgentie. In regio Holland Rijnland zijn daarnaast ook afspraken gemaakt tussen zorgaanbieders en woningbouwcorporaties over het beschikbaar stellen van contingent woningen voor bijzondere doelgroepen.

De gemeente is regisseur als het om het versterken van wijknetwerken gaat. Daarbij maken we gebruik van de reeds bestaande buurtverenigingen, die in meer of mindere mate al actief zijn.

Op het gebied van vervoer hebben zowel de gemeente Wassenaar als de gemeente Voorschoten voor regionaal vervoer de Regiotaxi ingekocht. In de dorpen rijden busjes grotendeels bestuurd door vrijwilligers (de Bijbus en Cirkelbus). Er wordt regionaal gekeken naar de mogelijkheden voor verbeteringen in het doelgroepenvervoer.

Het langer thuis wonen is een gevolg van rijksbeleid en sluit aan bij wat veel mensen vandaag de dag graag willen: zo lang mogelijk zelfstandig blijven. De gemeente is verantwoordelijk en kan sturen op een aantal randvoorwaarden die nodig zijn om het langer thuis wonen mogelijk te maken. De werkgroep Langer thuis wonen gaat zich richten op het raakvlak tussen waar inwoners

Riet is 82 jaar en sinds een jaar weduwe. Ze woont al 50 jaar in een ruime eengezinswoning. Behalve een verhoogde bloeddruk en wat last van de gewrichten is Riet gezond.

De kinderen vinden dat ze moet verhuizen naar een appartement, omdat de trap en het bad op den duur problemen zullen gaan opleveren. Bovendien vinden ze de woning en de tuin te groot voor hun moeder. Riet weet het niet. Ze kent hier veel mensen en het huis voelt fijn. Wat moet ze doen?

zelf verantwoordelijk voor zijn en wat de gemeenschap gezamenlijk aan dit onderwerp kan bijdragen.

We willen bereiken dat...

1. Mensen langer in hun woning kunnen blijven wonen
  - a. Er aandacht is voor preventie (gericht op het actief blijven, een gezonde levensstijl en het voorkomen van vallen) en veiligheid.
  - b. Mensen nadenken over waar ze ouder willen worden en hier rekening mee houden bij het verbouwen van de woning of het verhuizen.
  - c. Mensen gestimuleerd worden om te verhuizen naar een geschikte woning
2. Ondersteuning die nodig is om thuis te wonen is beschikbaar
  - a. Inwoners worden ondersteund bij klusjes in- en om huis.
  - b. Inwoners kunnen ergens terecht voor activiteiten (wordt uitgewerkt in het thema Eenzaamheid).
3. De woonomgeving betrokken is
  - a. Er sterke sociale netwerken zijn.
  - b. Buurtinitiatieven die het langer thuis wonen bevorderen worden ondersteund.
4. Vervoer geen belemmering vormt om langer thuis te blijven wonen
  - a. Mogelijkheden om te ontmoeten moeten bereikbaar zijn: activiteiten en lokale vervoersvoorzieningen moeten op elkaar zijn afgestemd.

4.6 Verwarde personen/zorgmijders

Introductie

We werken aan een gemeente waar inwoners zelfredzaam zijn en zo lang mogelijk de regie over hun eigen leven kunnen houden. Wanneer wij spreken over verwarde personen of zorgmijders is er vaak al wat aan de hand, zodat het voeren van regie door de persoon zelf bemoeilijkt wordt. Verward of zorgmijdend gedrag gaat vaak gepaard met een psychiatrische achtergrond, een beperking en/of verslaving. Dit is een doelgroep die in de zorgbehoefte pyramide helemaal aan de top staat en waar regie, integraal werken/afstemmen en ontschot werken in de verschillende domeinen zeer belangrijk is.

Voor het onderwerp verwarde personen/zorgmijders geldt het volgende doel:

Verwarde personen worden door de hulpverlening gevonden en opgevangen. Daar waar nodig worden zij gestimuleerd en ondersteund om naar vermogen mee te doen aan de maatschappij

Cijfers

In onderstaande tabel wordt een weergave van de aard van problematiek gegeven bij meldingen die gedaan zijn bij meldpunt bezorgd Haaglanden voor de gemeente Wassenaar in 2015 en 2016.

	2015		2016	
Aard melding	Aantal	%	Aantal	%
Vervuiling	5	21	10	33
Financiële problemen/ schulden	5	21	0	0
Psychiatrie	2	8	8	27
Overlast	3	13	4	13
Zelfverwaarlozing	2	8	2	7
Dreigend dakloos	2	8	1	3
Zorg om kinderen	1	4	0	0
Psychosociale problematiek	2	8	1	3
Huiselijk geweld	1	4	1	3
Agressie	1	4	2	7
Onbekend	0	0	1	3
Totaal	24	100	30	100

In onderstaande tabel zijn de meldingen bij het meldpunt zorg en overlast in 2016 voor de gemeente Voorschoten weergegeven.

	2015		2016	
Reden bij aanmelding door melder*	Aantal	%	Aantal	%
Vreemd gedrag	13	30	14	36
Dreigende huisuitzetting	15	35	13	33
Financiën	14	33	9	23
Vervuiling/verloedering	9	21	8	21
Geluidsoverlast	2	5	5	13
Verslaving	7	16	4	10
Overlast openbare ruimte	2	5	3	8
Sociaal isolement	5	12	2	5
Stankoverlast	2	5	1	2
Intimidatie/geweld	1	2	1	2
Stilte	2	5		
Opvoedingsproblematiek	1	2		
Somatische beperking	1	2		
Zwerven	1	2		
Anders			3	8
Totaal aantal redenen*	76	177	63	162
Totaal aantal meldingen	43	100	39	100

Wat doen we al?

Verwarde personen/zorgmijders betreffen vaak complexe casussen met meervoudige problematiek, en vragen om een aanpak die afwijkt van reguliere regelgeving. In het Programma worden interne processen en technieken bekeken en waar nodig aangepast, zodat passende ondersteuning

mogelijk wordt. In het Programma wordt hierbij bijzondere aandacht besteed aan Zorg en Veiligheid. Voor het onderwerp verwarde personen is het relevant dat overlegstructuren en convenanten worden opgesteld die zorgen voor een intensieve samenwerking tussen onder andere zorgaanbieders en politie. Per 1 oktober 2018 is een sluitende aanpak voor deze doelgroep verplicht. De gemeente zal hier zorg voor dragen.

De werkgroep die zich met verwarde personen bezig gaat houden, gaat met name kijken naar hoe ervoor gezorgd kan worden dat inwoners tijdig zorg krijgen. Daarnaast zal deze werkgroep gevraagd worden om input te leveren voor de onderwerpen van het Programma.

We willen bereiken dat...

1. Er preventief gewerkt gaat worden. Het is voor deze doelgroep en hun omgeving belangrijk dat er tijdig zorg geboden wordt en niet dat er gewacht wordt totdat de situatie al is geëscaleerd.
2. Signalen van partners en inwoners tijdig worden opgepakt en geborgd worden.
3. Partners en inwoners de doelgroep herkennen.
4. Personen indien nodig goed en tijdig zorg krijgen.

4.7 Multiproblem gezinnen

Introductie

We werken aan een gemeente waar inwoners zelfredzaam zijn en zo lang mogelijk de regie over hun eigen leven kunnen houden. Uit de ervaringen van de afgelopen jaren blijkt dat bijzondere aandacht nodig is voor de inwoners/gezinnen/systemen met meerdere problemen. Graag zien we dat de zorg en ondersteuning de multiproblem gezinnen/systemen in beeld heeft en er afstemming plaatsvindt over de ondersteuning.

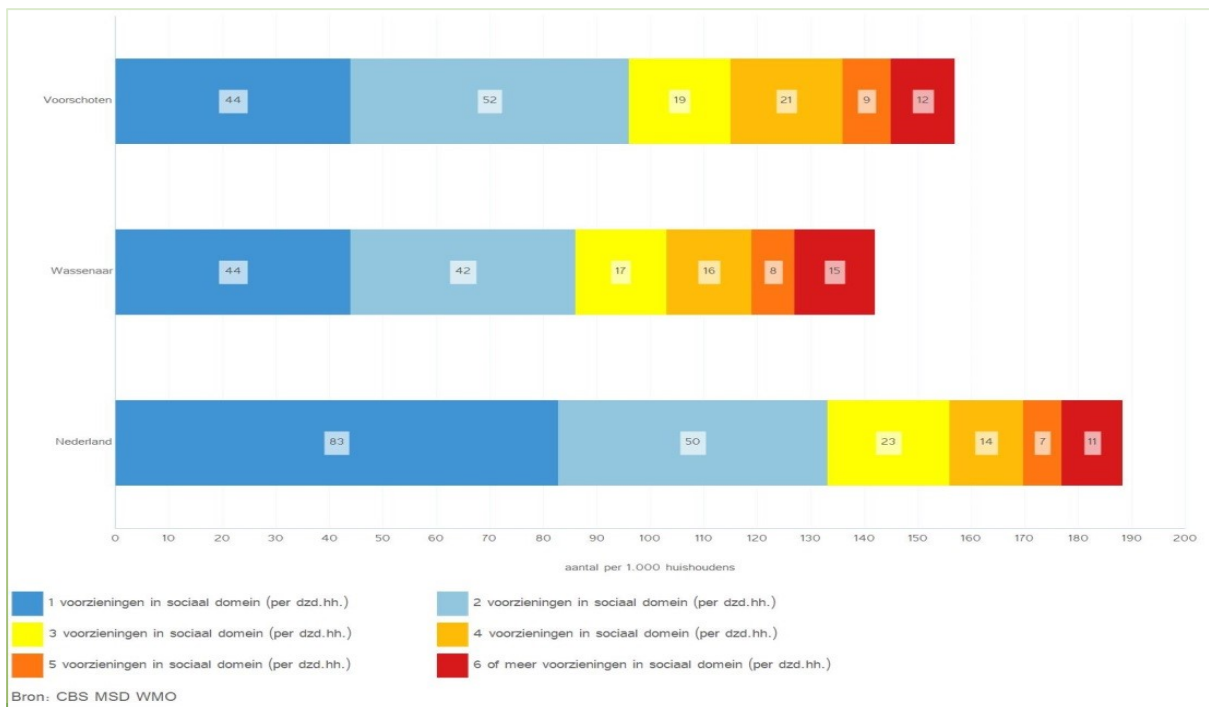

Voor het onderwerp multiproblem gezinnen geldt het volgende doel:

Multiproblem gezinnen zijn in beeld bij instanties en worden waar nodig gestimuleerd en ondersteund om naar vermogen mee te doen aan de maatschappij

Cijfers

Als alle indicatoren die zijn opgenomen onder de vijf maatschappelijke doelen in hoofdstuk 2 bij elkaar worden opgeteld, zou dat betekenen dat er per gemeente meer dan 6.000 inwoners een voorziening hebben in het sociaal domein. In de praktijk ligt dat aantal lager doordat één inwoner gebruik maakt van meerdere voorzieningen, zoals te zien is in onderstaande figuur met daarin de cijfers per 1.000 inwoners van de tweede helft van 2016.

Vooral voor de doelgroep die gebruik maakt van meerdere voorzieningen is het van belang dat integraler wordt gewerkt. Door de privacyregelgeving, de verschillende registratie systemen en door de diverse organisaties die betrokken zijn bij de toegang en uitvoering, is het niet eenvoudig om de overlap in beeld te brengen.

Uit landelijke schattingen weten we dat inwoners die in de schuldhulpverlening zitten, vaak ook van een andere voorziening in het sociaal domein gebruik maken. In 2016 heeft Plangroep namens de gemeente Voorschoten 19 inwoners en namens de gemeente Wassenaar 25 inwoners begeleid bij schuldhulpverlening. Daarnaast is bekend dat er overlap is tussen de inwoners die gebruik maken van een Wmo voorziening en de inwoners die een uitkering hebben¹².

Wat doen we al?

Multiproblem gezinnen betreffen complexe casussen met meervoudige problematiek, en vragen om een aanpak die afwijkt van reguliere regelgeving. In het Programma worden interne processen en technieken bekeken en waar nodig aangepast, zodat passende ondersteuning mogelijk wordt. Voor multiproblem gezinnen is het bijvoorbeeld van belang dat er convenanten met netwerkpartners en werkafspraken komen waardoor uitvoering wordt gegeven aan het principe 1 huishouden, 1 plan, 1 regisseur. Ook een integrale aanpak is voor deze doelgroep belangrijk. Per 1 oktober 2018 is een sluitende aanpak voor deze doelgroep verplicht. De gemeente zal hier zorg voor dragen.

De werkgroep die zich met multiproblem gezinnen bezig gaat houden, kijkt naar de voorspellers, en de samenwerking met partners rondom deze gezinnen. Daarnaast zal deze werkgroep gevraagd worden om input te leveren voor de onderwerpen van het Programma.

¹² Bouwstenen voor het sociale domein 'Kennis voor de verknoping van zorg, participatie en werk'. Divosa 2012

We willen bereiken dat...

1. Er een eerdere en betere signalering plaatsvindt. Wat zijn de voorspellers en wanneer komt deze doelgroep in beeld. Wie kan op deze momenten handelen en wat kunnen we doen om situaties tijdig aan te pakken.
2. Er meer betrokkenheid en samenwerking is met partners die deze gezinnen buiten het zorgcircuit treffen zoals scholen en sportverenigingen.
3. De ondersteuning leidt tot afname van problemen op verschillende leefgebieden en leidt tot toename van zelfstandigheid.

4.8 Jongerenparticipatie

Introductie

Net zoals we willen dat volwassenen betrokken zijn bij de gemeenschap en dat hun mening gehoord wordt, is dat ook van belang voor de jongere inwoners. We willen dat jongeren gezond en veilig opgroeien en zich maximaal kunnen ontwikkelen, maar hoe kijken jongeren¹³ hier zelf tegenaan? Wat willen zij en wat geven zij aan nodig te hebben? Hoe is de verbinding tussen jong en oud? Om antwoord te krijgen op deze vragen en meer, is het belangrijk dat jongeren actief betrokken worden bij de gemeenschap waarin ze leven en gehoord worden door de gemeente die ook voor hen beleid maakt en uitvoert.

Voor het onderwerp jongerenparticipatie geldt het volgende doel:

Jongeren zijn actief betrokken bij de gemeenschap

Cijfers

In Wassenaar en in Voorschoten heeft de Jeugd Vertegenwoordigd tot 1 juli 2017 3 adviezen gegeven aan het gemeentebestuur.

In onderstaande tabel staan de uitkomsten van de klanttevredenheid van ketenpartners van het Jeugd en Jongerenwerk Wassenaar. In Voorschoten is jeugd en jongerenwerk ook actief, maar is geen klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd.

¹³ Wanneer we het hier over jongeren hebben, gaat het over het algemeen over de leeftijd 10 tot 23 jaar, bij onderwerpen als huisvesting en inkomen kan deze grens worden opgerekt tot 25 jaar.

Werkzaamheden	Waardering tussen de 1 en 5
Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland zet in op de eigen kracht van jongeren	4
Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland stimuleert de zelfredzaamheid van jongeren.	4

Activiteit jongerenwerk Voorschoten ¹⁴	Bereikte jongeren
ambulant en accommodatie gebonden jongerenwerk	7 groepen
coaching	11 jongeren in de leeftijd van 16-22 jaar
preventieve activiteiten	230 jongeren bereikt
Activiteit jongerenwerk Wassenaar ¹⁵	Bereikte jongeren
accommodatie gebonden jongerenwerk	25
coaching en individuele begeleiding	10
voorlichting en educatie	412 ¹⁶
ambulant	100

Wat doen we al?

In Wassenaar en in Voorschoten is het Stichting Jeugd- en Jongerenwerk actief. Het jongerenwerk heeft twee belangrijke functies. Zij zijn enerzijds overlastbestrijders en anderzijds talentontwikkelaars.

In Wassenaar is daarnaast Talentum actief. Talentum zoekt naar mogelijkheden voor het vormen van een sluitend netwerk als het gaat om het optimaliseren van opvoedingsmogelijkheden en het bieden van ontwikkelingsmogelijkheid aan kinderen en jongeren. Daarnaast zorgt Talentum voor een vraaggericht en evenwichtig aanbod van schoolse- en niet-schoolse activiteiten op het gebied van: zorg, welzijn, cultuur, duurzaamheid, techniek en sport.

Om jongeren in Voorschoten en Wassenaar actief mee te laten denken, is eind 2016 Jeugd Vertegenwoordigd ingericht. Jeugd Vertegenwoordigd is er voor jongeren en bestaat uit jongeren die vinden dat zij mogen meepraten over hun eigen leer-, leef- en werkomgeving. Of over de trajecten die hen worden aangeboden als ze geen werk kunnen vinden.

Binnen het thema integraliteit van het Programma, wordt speciale aandacht besteed aan het goed aansluiten van de voorzieningen voor de leeftijdsgroep 18- en 18+, zodat er geen jongeren tussen wal en schip vallen.

De werkgroep jongerenparticipatie richt zich op de informatievoorziening voor jongeren, de (gewenste) activiteiten, talentenontwikkeling.

¹⁴ Bron: jaarverslag Jeugd en jongerenwerk Voorschoten 2016

¹⁵ Bron: verslagen 3^e en 4^e kwartaal Jeugd en jongerenwerk Wassenaar 2016

¹⁶ Dit getal is een schatting

We willen bereiken dat...

1. Preventieve voorzieningen (op het gebied van gezondheid en zorg) goed aansluiten bij de spelende problematiek, ook zoals die ervaren wordt door de jongeren zelf.
2. Er meer verbinding is tussen jong en oud, bijvoorbeeld d.m.v. gezamenlijke activiteiten, de vorm hiervoor dient in overleg met jongeren en ouderen bedacht te worden, zodat men van elkaar kan leren en elkaar kan helpen.
3. Er een duidelijke website is met informatie voor jongeren, meer inzet op sociale media, communicatie van de gemeente meer aan laten sluiten bij jongeren.
4. Er voldoende gevarieerde activiteiten zijn voor de jongeren (in overleg natuurlijk).
5. Er niet alleen vanuit de zorgvraag naar jongeren gekeken wordt, maar ook naar de talenten. Jongeren worden ondersteund om zich maximaal te ontwikkelen.

5 Ontwikkelingen, risico's en financiën

5.1 Ontwikkelingen

5.1.1 Beschermd wonen en maatschappelijke opvang

In 2020 worden beschermd wonen en maatschappelijke opvang de verantwoordelijkheid van alle gemeenten. Tot die tijd is beschermd wonen wel een taak van de gemeente, maar wordt deze uitgevoerd door de centrum gemeente en is de centrumgemeente geheel verantwoordelijk voor maatschappelijke opvang. Voor Voorschoten is de gemeente Leiden centrumgemeente, voor Wassenaar is dat de gemeente Den Haag. Er worden regionaal afspraken gemaakt om deze overgang vorm te geven. Het uitgangspunt hierbij is lokaal wat kan, regionaal wat moet. Dit sluit aan bij de toekomstvisie uit het rapport van de commissie Dannenberg 'van beschermd wonen naar een beschermd thuis'. In dit rapport wordt voor beschermd wonen aangegeven dat mensen met psychiatrische en sociaal-maatschappelijke problemen hun zelfstandigheid vaker kunnen behouden als passende ondersteuning in de thuissituatie sneller beschikbaar is.

5.1.2 Verwarde personen

Per 1 oktober 2018 moeten gemeenten een lokale sluitende aanpak hebben voor de doelgroep verwarde personen. Dit moet leiden tot betere opvang, zorg en ondersteuning voor mensen die verward gedrag vertonen. Ook een intensieve samenwerking tussen zorg en veiligheid maakt daar onderdeel van uit.

5.1.3 Beschut werk en arbeidsmatige dagbesteding

Beschut werk is bedoeld voor mensen die door hun lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking een zodanige mate van begeleiding en aanpassingen van de werkplek nodig hebben, dat niet van een reguliere werkgever mag worden verwacht dat hij deze mensen in dienst neemt. In de praktijk blijkt arbeidsmatige dagbesteding, wat voorheen gefinancierd werd vanuit de algemene wet bijzondere ziektekosten (AWBZ) en in 2015 over is gekomen naar de gemeente, behoorlijk vergelijkbaar. Ook de profielen van de mensen vertonen grote overeenkomsten. Arrangementen die beide vormen combineren lijken dan ook een voor de hand liggende volgende stap.

5.1.4 Afstemming Zorgverzekeringswet en Wet langdurige zorg

Voor het verbeteren van de samenwerking wordt praktijkondersteuning bij huisartsen ingezet. Daarnaast vindt regionaal overleg plaats met de zorgverzekeraars voor afstemming met de Zorgverzekeringswet en de Wet langdurige zorg.

5.1.5 Omgevingswet

De Omgevingswet die op 1 januari 2019 wordt ingevoerd, bundelt de wetgeving en regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. En regelt daarmee het beheer en de ontwikkeling van de leefomgeving. Met de Omgevingswet wordt het stelsel van ruimtelijke regels

volledig herzien. Aangezien de leefomgeving invloed heeft op het sociaal domein en omgekeerd wordt het sociaal domein betrokken bij deze ontwikkelingen.

5.1.6 Jeugd

Het ontwikkelen van preventief, collectief aanbod voor bepaalde specifieke groepen. Bijvoorbeeld in plaats van in elk gezin apart psycho-educatie te geven, zou dit ook als collectief aanbod kunnen worden aangeboden in de gemeente. Naast het feit dat het goedkoper is om het op deze manier te organiseren, is het uitwisselen van ervaringen ook nuttig. Om deze ontwikkeling te ondersteunen zullen ook de financieringsmogelijkheden onderzocht worden.

5.1.7 De vier ontwikkelrichtingen uit de startnotitie transformatie 2015

Onderstaande ontwikkelrichtingen die zijn opgenomen in de startnotitie transformatie zijn nog onverminderd van toepassing:

1. *van "categoraal" naar "integraal"*
Het ondersteuningsaanbod is samenhangend en een combinatie van lichte en zwaardere ondersteuning op meerdere levensdomeinen.
2. *van "curatief" naar "preventief"*
Om te waarborgen dat er minder aanspraak gemaakt wordt op zwaardere vormen van 'curatieve' ondersteuning vraagt dit om 'preventieve' vormen van ondersteuning. Inzet is dat de ondersteuning altijd passend is bij de situatie. Zwaar indien noodzakelijk en licht als dit mogelijk is.
3. *van "zorgen voor" naar "helpen zorgen dat"*
Ondersteuning is er op gericht dat inwoners zoveel mogelijk zelfstandig of met hulp van hun directe omgeving kunnen meedoen. De gemeente 'helpt zorgen dat' dit mogelijk is;
4. *van "aanbod" naar "vraag"*
Bij de totstandkoming van het ondersteuningsplan is de vraag van de cliënt leidend. Het aanbod dient hierop passend gemaakt te worden. Professionals in het sociaal domein krijgen met de transformatie de ruimte om in onderlinge samenwerking op uitvoeringsniveau de passende ondersteuning te organiseren.

5.2 Financiën

De programmabegroting biedt het financieel kader voor zowel Voorschoten als Wassenaar. In de begroting wordt een meerjarenperspectief geboden in programma 6: Sociaal Domein en programma 7: Volksgezondheid en Milieu. In programma 6 zijn alle budgetten opgenomen die beschikbaar zijn om datgene te doen wat nodig is in het kader van de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015. Dit betreft zowel de maatwerk- en individuele voorzieningen als de vrij toegankelijke algemene voorzieningen en de financiële middelen die nodig zijn voor de uitvoering. In programma 7 is onder taakveld 7.1 'volksgezondheid' het budget opgenomen voor de uitvoering van de Wet publieke gezondheid.

Voor de onderstaande tabellen zijn de gemeentelijke begrotingen voor 2017 gebruikt, omdat op het moment van opstellen van het beleidsplan de begroting 2018 nog niet is vastgesteld. De ambitie is dat er, ondanks de financiële uitdagingen, een toekomstbestendig sociaal domein gerealiseerd wordt. Daarbij is het uitgangspunt voor het financiële kader dat alles wat voor het bereiken van de gestelde doelen wordt gedaan, binnen de budgetten gebeurt. In de praktijk zal dit tot gevolg hebben dat wanneer bijvoorbeeld nieuw collectief aanbod wordt georganiseerd, dit in plaats van bestaand individueel aanbod komt. Een wenselijk perspectief daarbij is dat budgetten verschuiven van 'curatief naar preventief'. Een nadere toelichting hierop wordt gegeven onder paragraaf 5.1.7.

Budget programma 6: Sociaal Domein

Gemeente Wassenaar				
<i>jaar</i>	2018	2019	2020	2021
<i>budget</i>	€13.006.666	€12.870.662	€12.761.030	€12.758.592

Bron: Programma begroting 2017

Gemeente Voorschoten				
<i>jaar</i>	2018	2019	2020	2021
<i>budget</i>	€13.321.709	€13.355.734	€13.373.587	€13.401.835

Bron: Programma begroting 2017

Budget Programma 7: Volksgezondheid en Milieu, taakveld 7.1

Gemeente Wassenaar				
<i>jaar</i>	2018	2019	2020	2021
<i>budget</i>	€1.663.181	€1.663.181	€1.663.181	€1.663.181

Bron: Programma begroting 2017

Gemeente Voorschoten				
<i>jaar</i>	2018	2019	2020	2021
<i>budget</i>	1.038.956	1.037.381	1.035.805	1.035.741

Bron: Programma begroting 2017

5.3 Risico's

5.3.1 Bezuinigen op innovatie

Het doel van de transformatie van het sociaal domein is sinds de invoering van de drie nieuwe wetten in 2015 gelijk gebleven: een stapeling van zorg en overheidssteun te voorkomen, de participatie van burgers vergroten en de organisatie van een betere dienstverlening aan kwetsbare

burgers¹⁷. Om deze doelen te bereiken zijn veranderingen in denken, werken, cultuur en gedrag nodig en uiteindelijk zal de (sociale) infrastructuur anders zijn ingericht. Zoals al eerder aangegeven is deze transformatiegedachte en wat er voor nodig is niet nieuw, en sinds 2015 is er hard gewerkt om de eerste stappen te zetten. Om echt verder te komen zijn wijzigingen in de bestaande structuur nodig, en omdat tegelijkertijd het beschikbare budget krimpt door de bezuinigingen die het Rijk doorvoert brengt dat risico's met zich mee.

Een grote bepalende factor voor de structuur is de wijze van financieren en de zogenaamde schotten tussen budgetten. Een voorwaarde voor daadwerkelijk transformeren en meer inzetten op preventie en algemene voorzieningen, is de mogelijkheid om met budgetten te schuiven. Op dit moment brengt dat een risico met zich mee: op middelen die worden ingezet voor preventie en vrij toegankelijk algemeen aanbod wordt vaker bezuinigd. Om de transformatie daadwerkelijk door te voeren is het wenselijk om budgetten voor maatwerkvoorzieningen over te hevelen naar algemene (preventieve) voorzieningen. Het uitgangspunt hierbij is dat bij overheveling van middelen voor maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen er een redelijke termijn wordt bepaald waarop de budgetten onaangetast blijven. Het resultaat van de budgetoverheveling wordt gemonitord. De invulling van de wijze van monitoren is als resultaat meegenomen in het project 'Monitoring en sturing' in het Programma (paragraaf 3.3).

5.3.2 Ruimte voor innovatie

Om te innoveren is ruimte nodig. Niet alleen financieel, maar ook in de regelgeving. Om goede integrale samenwerking binnen het sociaal domein mogelijk te maken moet een afweging gemaakt worden tussen de regels in de vier wetten, de kosten en wat nodig is om een inwoner te helpen. Toepassing van de hart-wet-euro balans, zoals omschreven bij Integraliteit in 3.1, is hierbij helpend. Er moet wel iemand zijn met doorzettingsmacht die hierover een besluit mag nemen.

5.3.3 Rijksbeleid

Mogelijk dat het Rijk in de komende jaren wetten of budgetten aanpast die van invloed zijn op het uit te voeren beleid in het sociaal domein.

5.3.4 Overheveling maatschappelijke opvang en beschermd wonen

In 2020 wordt maatschappelijke opvang en beschermd wonen een verantwoordelijkheid van de individuele gemeenten. Hoewel de cijfers niet eenduidig zijn bestaat de indruk dat het aantal mensen dat gebruik maakt van de maatschappelijke opvang in de afgelopen jaren is toegenomen. Het is de vraag of het budget dat de gemeente in 2020 krijgen voor het uitvoeren van deze taak, toereikend is.

---

¹⁷ Startnotitie Transformatie, gemeente Voorschoten & gemeente Wassenaar, 2015